

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 21.

V Ljubljani, 1. novembra 1883. l.

XXIII. leto.

Učiteljska zborovanja v Ljubljani.

I.

Občni zbor društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem.

V dan 18. okt. t. l. ob 9. uri dopoldne v družbeni sobi „Slovenskega učiteljskega društva“ (v grof Blagajevi hiši na Šent-Jakobskem trgu).

Ob 8. uri je bila v mestni župljanski cerkvi pri sv. Jakobu sv. maša. Lepo ubrano petje Šentjakobskih pevcev in pevk in učiteljev je povelicevalo to sv. opravilo. Ob 9. uri sešlo se je v družbeni sobi udov toliko, da je bil zbor sklepčen, razen teh pa še nekaj drugih gostov, mej katerimi omenjamo deželnega poslanca, preč. gospoda dr. Jurija Strbenca. Predsednik mil. prošt g. dr. Ant. Jarec, upokojeni c. k. deželni šolski nadzornik, prijazno nagovori zbrane, omenja zgodovinske slavnosti, ki se je letos v Ljubljani obhajala — 600letnice združenja Kranjske s slavno hišo Habsburško in prihoda presvetlega cesarja, kakor tudi, da je ob tej priliki vdovsko društvo dobilo po milosti cesarjevi lep dar 100 gold. Predsednik zakliče slavo in hvalo presvetlemu vladarju, nazoči vstanejo ter s trikratnim „živio“ kažejo svojo presrčno zahvalo. Predsednik dalje tudi omenja odlikovanih udov tega društva (g. g. Praprotnika, Tomšiča, Levičnika in Borštnika), ter v imenu društva čestita odlikovancem, izraževaje veselje, da tudi udom tega društva veljá to odlikovanje.

Prestopi se na dnevni red. Tajnik in blagajnik, upokojeni mestni učitelj g. Matej Močnik, razpravlja in pojasnuje posamezne točke računa, kateri je bil udom razdeljen. Udov ima društvo 65. Umrla sta dva: Blaž Kuhar, nadučitelj pri D. M. v Polji, in Jož. Kavšek, učitelj v Vinici. V društvo vzprejme se 5 novih udov. Iz cesarjevega darú razdeli se podpora 2 vdovama (po 25 in 15 gold.) in dvema ubogima učiteljema (po 40 in 20 gold.). Pravilno podpiranih je bilo pretečeno leto 9 vdov in 18 sirot. Premoženja v obligacijah je 40.350 gold., prirastlo je 1300 gold. Sicer pa je premoženja nekaj v hranilnici, nekaj v privatnih dolžnih pismih in v gotovini vkup 43.129 gold. Vstopnina in letnina je znašala 406 gold. — Za tem je sledilo še nekaj drugih manj važnih razprav.

Konečno se zbor zahvaljuje gosp. predsedniku za toliko požrtvovalno in uspešno delovanje pri vdovskem društvu, ter ga prosi, da bi še zanaprej predsedoval in gospodaril društvu. Predsednik se udá občni želji. V odbor izvolijo se največ stari odborniki, in

sicer tako-le: predsednik je prošt g. dr. Anton Jarec, njegov namestnik g. Andrej Praprotnik, g. Matej Močnik, tajnik in blagajnik, potem odborniki g. g.: Čenčič, Borštnik, Govekar, Punčah (učitelj v Rudniku), Tomšič, Fr. Praprotnik, (učitelj v Preski).

II.

Občni zbor „Slovenskega učiteljskega društva“.

Po zboru „Vdovskega učiteljskega društva“ začne se zborovanje „Slovenskega učiteljskega društva“, h kateremu se je zbralo 42 udov iz bližnjih in daljnih krajev. Predsednik Andr. Praprotnik otvori zborovanje nekako s temi-le besedami:

„Slavna skupščina! Mili bratje sotrudniki!

Minulo je 15 let, kar smo učitelji na Kranjskem (15. septembra 1868. l.) ustanovili „Učiteljsko društvo za Kranjsko“ in preteklo je 12 let, kar se je to društvo (27. sept. 1871. l.) razširilo v „Slovensko učiteljsko društvo“. Uže prvo društvo imelo je na čelu nadpis: „V družbi je moč in napredek“, in resnico tega reka izkušali smo tudi ves čas potem sami na sebi. Prebili smo marsikatero viharne in društvu celó neugodne čase, a ker smo bili strpljivi in vztrajni, bili smo močni tudi v marsikaterih bojih za pravico in resnico. V dolžnost smo si šteli kot ljudski učitelji delati za ljudstvo ali národ s tem, da smo plemenili ljudsko šolo tako, kakoršne je treba za splošno ljudsko izomiko. Hvala Bogu! doživeli smo čas, da užé vidimo zdatni sad svojega truda. Bolj in bolj se priznava, da je dobro uravnana ljudska šola v istini najvažnejša podloga srečnemu družinskemu, národnemu in državnemu življenju. Dragi sotrudniki! združujmo se v to svrhu še dalje, ter trudimo se v prid našemu milemu slovenskemu národu in v prid lepi naši Avstriji. V to ime kličem vsem, ki ste prišli k današnji skupščini: Dobro došli vsi vrli sotrudniki in mili tovariši naši!

Oznanjam tudi, da sta k današnjemu zboru prišla in nas pozdravila dva poslanca iz sosednih slov. društev, namreč g. Kantè iz Sežansko-Komenskega in g. Anžlovar iz Koperskega okraja.“

Iz odborske sjednice „Hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“ dobilo je društvo ta-le cenjeni dopis:

Slavnoj skupštini „Slovenskoga učiteljskega društva“ v Ljubljani.

Prateći simpatičkimi osjećaji rad slovenskoga učiteljstva, radosno prihvaća ovaj sbor priliku, da srdačno pozdravi slavnu tu skupštinu kao predstavnicu sveukupnoga slovenskoga učiteljstva. Rad, kojemu se vdaje slovensko učiteljstvo i ta njegova slavna skupština, namenjena je najplemenitijoj cilji, što ju rad covječanski imati može, namijenjen je oplemenitbi i naobrazbi slovenskoga národa. Taj rad je božjom pomosću i uztrajnošću slovenskoga učiteljstva do sada jur prilično promaknjen, niti ima sumnje, da će svoju zadaću podpunoma riješiti, ako slovensko učiteljstvo, njegova rodoljubiva društva i njegove dične skupštine dosadanjim zanosom i dosadanjom požrtvovnošću in razborom uztrajale u svom patriotičkom nastojanju in pregnuću. A pošto se tomu pouzdano nadamo, da se naime slovensko učiteljstvo nigda iznevjeriti neće, iznevjeriti nemože svetoj svojoj meti; to kličemo slavnoj toj skupštini: Živili slovenski učitelji i učiteljke, pioniri slovenske prosvjete; živili njihovi prvaci, umni njihovi kormilari! Bog Vam svim blagoslovio Vaš sveti rad na korist slovenskoga národa, a na slavu slovenskoga učiteljstva. Budite uvjereni, da Vas u tom radu vazda prati i vazda će pratiti bratinska ljubav hrvatskoga učiteljstva, i ovoga sbora.

Dano iz IX. odborske sjednice hrvatskoga pedagogijsko - književnoga zbora, držane dne 2. listopada t. g.

U Zagrebu 3. listopada 1883.

Predsjednik :

Ivan Filipović.

(Skupščina vstane in odzdravi z: „živio!“)

Tajnik g. Fr. Govekar poroča takó:

Slavni zbor!

Pri lanskem občnem zboru so bili odbornikom izvoljeni g. g.: Anžlovar, Brezovnik, Govekar, Kuhar, A. Praprotnik, Predika, Stegnar, Tomšič in Žumer. Odbor se je potem mej soboj tako - le ustanovil: Predsednik: A. Praprotnik; podpredsednik: Predika; blagajnik: Tomšič; tajnik: Govekar.

Odbor „Slov. učit. društva“ imel je skoraj vsak mesec seje, pri katerih se je razgovarjalo in posvetovalo o zadevah, ki bi koristile splošnemu slovenskemu šolstvu.

K prvej izvanrednej seji, h katerej so bili razun odbornikov tudi še drugi bližnji učitelji vabljeni, zbralo se je 17 g. g. učiteljev. Pri tej seji utemeljeval je g. Predika svoj predlog gledé pedagogijsko-znanstvenih predavanj. — Tù se je vnela živahna debata gledé programov in vrste govornikov pri takih predavanjih. — Konečno se je stvar prepustila v razmotrivanje odboru „Slovenskega učiteljskega društva“.

V seji v dan 9. nov. l. l. je tedaj odbor gledé pedagogijsko-znanstvenih predavanj ukrenil, da se imajo taka predavanja takoj pričeti. Prvi naj govori g. Tomšič Iv., in ako bi bil ta zadržan, bodi si kakor koli, naj pa govori g. Govekar Fr. v dan 28. dec. preteč. l. Za prihodnje se imata pa vselej po predavanji dva govornika izbrati za prihodnje predavanje; gradiivo, o katerem hoče kdo govoriti, si pa vsak sam izbere.

Dalje se je tudi v tej seji določilo, da se najmè soba od dné 15. nov. s 6 gold. stanarine na mesec, kamor se ima prenesti vse društveno blago in kjer imajo udje v prihodnje svoje zbirališče.

V odborovi seji v dan 7. dec. l. l. obravnavali so se nekateri predlogi, ki so bili odboru izročeni pri občnem zboru v dan 5. sept. Tako se je n. pr. o g. Fr. Kavčič-evem predlogu „naj se učiteljem višje službe z boljšo plačo delé po starosti in zasluženji kakor pri uradnikih“ reklo, da naj g. g. učitelji udje prihodnje deželne učit. konference to stvar o pravem času na dnevni red spravijo; — o drugem njegovem predlogu, „naj se učiteljem štejejo za pokojnino leta precej ko stopi z zrelostnim spričevalom v službo, ne pa še le po preizkušnji za učiteljsko sposobnost, ker sicer mora učitelj dalje kot vsak drug uradnik služiti, predno dobí vso pokojnino“, se je sklenilo, da se hoče odbor s primerno prošnjo obrniti do slavnega deželnega zbora.

Predlog g. g. učiteljev na Slapem v gospodarskem kurzu, da bi „Učit. Tov.“ namesto dvakrat v prihodnje trikrat na mesec izhajal, reši se s tem, da to stvar č. g. g. naročniki sami določijo; ako se število naročnikov zadostno pomnoži, potem je misliti na razširjanje lista; brez duševne in materialne podpore se pa stvar ne dá zvršiti.

O drugem predlogu, gledé „predplačil ljudskim učiteljem na deželi“, se je pa sklenilo, da hoče odbor prilično prošnjo o tem slavnemu deželnemu zboru oddati.

O tretjem predlogu, ki meri na to, da bi se vpeljala pri vsakej šoli knjiga, v katero bi g. nadzornik svoje opazke zapisoval, prestopi se na dnevni red; ravno tako se je tudi prestopilo na dnevni red o četrtem predlogu, „da bi se sklical izredni zbor vseh slov. učiteljev v Ljubljani“, ker po štatutih se tako sklicuje vsako leto občni zbor, kjer imajo tedaj g. g. učitelji lepo priliko se zborovanja udeležiti, kakor jim drago. Da bi se le bolj te prilike posluževali!

V ravno tej seji izrekla se je tudi nekemu g. učitelju — ki pa noče biti imenovan — pismena zahvala, ker je društvu podaril lepo sliko dr. Bleiweis-ovo.

Po sklepu odbora v dan 9. nov. l. l., da bode prvo pedagogijsko-znanstveno predavanje v dan 28. dec., se je isto v resnici vršilo isti dan v navzočnosti 22 g. g. učiteljev iz Ljubljane in okolice v I. mestni šoli v sobi III. razreda.

G. Iv. Tomšič govoril je o „Nalogi in delovanji ljudskega učitelja, da si pridobi ljubezen in spoštovanje národa.“*) — Za prihodnje predavanje bila sta določena g. Govekar Fr. ali Kuhar Bl., katero bi se bilo imelo vršiti v dan 8. febr. t. l., a ono je ta dan izostalo, ter se je preložilo na 27. dan marca, a tudi ta dan se je predavanje opustilo zaradi preslabe udeležbe g. g. učiteljev.

Ne vem, ali naši tovariši prezirajo to, da je korist šolstva z národno koristjo v ozki zvezi, in da se ljubezen do poklica posebno v tem kaže, da učitelj rad hodi v društva omiko nadaljujoča, ter da ljubi sploh vse, kar mu tekne k daljnemu izobraženju. Vsaj je ravno marljivo čitanje pedagogijskih spisov in občevarje z odkritosrčnimi, zvestimi tovariši, kateri so polni vestne gorečnosti do poklica ono olje, ki plamen ljubezni do poklica vneme in oživlja.

V seji v dan 1. febr. t. l. poročal je odbornik g. Žumar o dohodkih za stenke table, kateri so znašali ta dan 309 gold.

Sklenilo se je tudi, da se najmè drugod družbena soba in sicer v grof Blagajevi hiši na Šent-Jakobskem trgu št. 10, kamor se je društvo tudi o sv. Juriju preselilo.

Razgovarjalo se je v tej seji tudi, kako bi se društvo 600letne svečanosti udeležilo, ter sklenilo, da se udeleži slavnosti, kakor bodo denarstvene okoliščine dopuščale.

Pisalo se je v tej zadevi g. Feitzinger-ju v Brno, ter ga vprašalo po ceni podob cesarjev, katere je nameravalo društvo v primerni knjižici za to slavnost izdati; a ker je bila nekaj cena previsoka, drugič je bil pa g. Tomšič užé sè svojo, resp. Rauh-ovo brošurico nas prehitel, smo stvar opustili. V ravno tej seji se sklène, da se naročí ped. list za društvo.

Prav vesel dan imeli smo národni učitelji 1. dan marca t. l. Ta dan je namreč obhajal velezaslužni starosta in nekaki prvi duševni voditelj slov. učiteljstva, g. Andrej Praprotnik, petindvajsetletnico svojega učiteljevanja v Ljubljani.

Zato osnovani odbor bil je namreč tajno pozval slov. učiteljstvo k slavnosti tega dneva, da v ponosnem številu slavi svojega starosta — in ni se varal v svojih nadejih! — Zbralo se je bilo namreč omenjeni dan v okusno prirejenej sobi „pri Bavarskem dvoru“ nad 46 gostov, Ljubljanskih in vnanjih. Naše učiteljstvo je ta dan z nova sijajno pokazalo krepki in neupogljivi svoj značaj, pokazalo ob jednom, kako zna čestiti zaslužne svoje tovariše!

V seji v dan 5. aprila bil je dalje razgovor, kako bi se tudi naše društvo primerno udeležilo „slavnosti šeststoletnice“; mej drugim se je tudi sklenilo, da imajo udje našega društva v društveni sobi, kamor se je ono meseca maja preselilo — katera ima biti v prihodnje zbirališče Ljubljanskim in bližnjim ali v Ljubljano došlim udom — počenši od 12. julija do konec slavnosti prosta prenočišča. V ravno tej seji rešilo se je tudi več posameznih notranjih zadev, ter vzprejelo zopet — kakor meseca februarja — več novih udov. Da se zglašajo vedno novi udje, je veselo znamenje, da se slovenski učitelji vedno bolje zanimajo za svojo stvar. Tako je bilo n. pr. v Ljubljani število udov leta 1878. kaj pičlo; dandanes se je to vse veselejše predruščilo.

Tudi smrt zahtevala je v teku tega društvenega leta svojo žrtvo, ker umrl je prerano v dan 2. julija t. l. večletni odbornik našega društva in obče cenjeni in spošto-

*) Glej štev. 2. „Učit. Tov.“!

Uredn.

vani naš tovariš g. Kuhar Blaž, nadučitelj pri D. M. v Polji, in pred nekaterimi dnevi vrli ud g. Kavšek v Vinici. Ohranimo jima bratovski spomin!

Odbor „Slov. učiteljskega društva“ je pa tudi skrbel, da svojim udom dušne hrane, branja časopisov, ni manjkalo, ker v društveni sobi je bilo udom na razpolaganje vedno nad 24 časopisov in lepo uredjena knjižnica.

V društveni sobi bili so tudi o zimskem času večkrat večerni pogovori, katerih so se tudi odlični možje udeleževali, pri katerih je bil pogovor o izdaji potrebnih slovenskih učnih knjig, i. t. d.

V seji v dan 6. septembra pa se je določil dan občnega zbora in program temu zboru.

To so tedaj bolj stvarne in kratke poteze o delovanji našega „Slov. učit. društva“ v preteklem letu. Kakor vsikdar, tako hoče društvo tudi v prihodnje neustrašljivo delati in koristiti národnej šoli na prid slovenske domovine in mogočne Avstrije. To našo nadejo nam vtrjuje to, da vidimo, da se je o národnem obziru pri nas zadnji čas marsikaj za Slovence na bolje obrnilo, in da stvar, za katero se mi vsikdar poganjamo, vedno več prijateljev pridobiva in da se sploh odobrava. Veselo znamenje za to naj nam je tudi odlikovanje peterih udov našega društva. — Tedaj, poleg božje pomoči, poguma, vztrajnosti in vladarjeve milosti, pa nam je uspeh in napredek zagotovljen! (Dalje prih.)

Pouk za življenje.

(Franjo Gabršek.)

Učni črtež za katero koli vrsto občne ljudske šole je tako osnovan, da se učna tvarina počenši s prvim šolskim letom pa do najvišje starostne stopnje vedno bolj dopolnjuje in razširjuje; še le na zadnji stopnji podá se otroku neka celota in ona sovršenost učne tvarine, brez katere bi bila znanost, v ljudski šoli pridobljena, polovičarska in pomanjkljiva. Na tak način postane ves pouk živ organizem, kateri se razvija od znotraj na ven, sam sebe dopolnjujoč in iz določenega središča izvirajoč. Tako postopanje je povsem logično, kajti le na takov način mogoče je otroškemu duhu vzprejemati različno hrano v onej obliki, katera ustreza njegovim vzmožnostim.

Na večrazrednicah, sosebnó ondu, kjer je odločen vsakej starostnej stopnji poseben oddelek ali razred, je to vsekako lažje doseči, nego na dvo- in vzlasti na jednorazrednicah. Tù postane vsled deljenja učencev v oddelke naloga učiteljeva zeló težavna. Vender se dá tudi tù predpisani smoter na jednak način doseči, kot na večrazrednicah, se vé, da v ožjem obsegu, kar učni črtež sam zahteva. Na učnih črtežih se taka razvrstitev učne tvarine kaj lepo sklada, in misliti bi bilo, da bodo tudi vselej in vsi otroci preučili vso to na razne učne stopnje razdeljeno učno tvarino. V dejanji pa se pokaže, da se nahaja na vsakej šoli po več ali manj otrok, kateri predpisanega konečnega smotra nikakor ne dosežejo. Uzrokov tej pojavi je mnogo. Najglavnejši je ta, ker mnogo otrok nikdar ne dospè na najvišjo učno stopnjo, in tako tudi vse predpisane učne tvarine ne preuči. To pa izvira iz tega, ker nekateri otroci vsled slabega napredka v kakem nižjem razredu obsedé, ali pa, ker prepozno (s 7., 8. ali še poznejšim letom) v šolo vstopijo in potem vsled izpolnitve 14. (oziroma 12.) leta izstopijo. Obojih slučajev je mnogo, bodisi na deželi ali v mestih; nekaj jih je opravičenih, ter se jim ni móči izogniti; mnogo pa je temu kriva tudi nemarnost roditeljev, kateri svojih otrok ne pošljejo takoj z izpolnjenim 6. letom v šolo. Da pa obsedé otroci dalje časa v nižjem razredu, kot je treba, kriva

je poleg slabega šolskega obiskovanja in poleg resnične malomarnosti in nepazljivosti često tudi slaba duševna nadarjenost dotičnih otrok.

Prepoznamu vstopu in slabemu šolskemu obiskovanju v okom priti je zelo težavno, in vsa prizadevanja učiteljev v tej zadevi malo koristijo. Takih šolo zanemarjajočih otrok se bode vedno nahajalo in to vkljub novejši šolski noveli, katera je šolsko obiskovanje izdatno olajšala. V nekaterih obzirih pa se bode ravno vsled teh najnovejših olajšav prej označena nepravilnost nekoliko povečala, kajti v zadnjih dveh letih, za kateri so olajšave dovoljene, ne bode mogoče otrokom, ki so prepozno v šolo vstopili, prej zamujene učne stvarine preučiti. Le ako se bode strogo na to pazilo, da se bodo olajšave podeljevale izključno le onim otrokom, ki so, kakor novela veleva, 6 let neprenehoma v šolo hodili, le potem mogle se bode te težkoče olajšati in obrusiti; kajti potem bode mogoče učni črtež tako urediti, da bodo v resnici vsi otroci deležni onega pouka, kateri je za najvišjo stopnjo predpisan. Zadnji dve leti ste, kakor je občno znano, za pouk najpripravnější, zato bode tudi skrbeti, da se kolikor moči za pouk najugodnejše olajšave podeljujejo. Skrbeti bode pa tudi, da se ne samo na jedni in isti šoli, ampak tudi v večjih šolskih krogih kolikor mogoče le jedne in iste olajšave privoljujejo. Učna stvarina, neposrednje za življenje pripravljajoča, kakoršna je ravno ona zadnja stopnja, ostane vedno jedna in ista, bodisi potem skróčena ali razširjena. Zato ne bi bilo prav, ko bi se delale na raznih šolah prevelike razlike v podajanju te dušne hrane. In ravno v tej zadevi trebalo bi, da se izrečejo učiteljski krogi za najprimernejše olajšave, na katere naj bi se potem ozirale razne šolske in druge oblasti. Toliko se bode menda vendar učiteljstvu priznalo, da ono najbolj vé, kaj je v okviru šolske novele za otroke in za ljudstvo, mej katerim učitelj živi in deluje, najugodnejše in najkoristnejše. Ker užé jedenkrat imamo novo šolsko postavbo, tedaj morajo v prvi vrsti ravno učitelji na to delovati, da se ona izpelje kolikor moči na korist šolstvu, t. j. pouku ljudstva. Taka vprašanja bi najbolj prijala učiteljskim zborovanjem, bodisi v uradnih konferencah ali pri učiteljskih društvih.

V vsakem slučaju pa, ali da otrok v napredovanju zaostane za drugimi učenci in potem vsled tega dalje časa v jednom in istem razredu tičí, ali pa, da prepozno v šolo vstopi in potem vsled izpolnitve 14. (12.) leta iz šole izstopi, vselej je škoda za otroka tako velika, da se ne dá nikdar več popraviti. Takov otrok ne pride nikdar v višji ali celó v najvišji oddelek, tedaj tudi nikdar ne vidi in ne sliši marsičesa, kar bi mu za poznejše življenje neposrednje in neobhodno prav prišlo. Znano je, da so zadnja leta otroškega šolanja najimenoitnejša, ker tedaj je razum otroški najbolj vzpremenljiv za razne pojme. Vrh tega poučujejo se ravno na najvišji stopnji oni predmeti, kateri merijo naravnost na dejansko življenje. Ta stopnja ima namen, prehod iz šolskega v dejansko življenje omogočiti in usrečiti. Tù se razni učni predmeti še le dopolnijo in v celoto zlijejo, pregled čez užé priučeno učno stvarino se zbistri, in otrok začne še-le prav pojmiti, čemu mu bode vse to koristilo. Otroci v zadnjih letih šolskega življenja je torej popolnem sposoben za vzprejemanje tacega pouka, kakoršen je odmerjen za najvišji, t. j. zadnji oddelek, a vsled prej imenovanih ovir ne more tega pouka vzprejemati. Njegov zreli duh mora premljevati še ono stvarino, katero so njegovi vrstniki po letih užé zdavna zdelali; ko pa bi imel tudi on do tega priti, izstopi, kajti izpolnil je 14. leto. Razvidno je torej, da ostane takemu otroku marsikaka stran učne stvarine popolnem ptuja; takov otrok vzame s sobo v življenje nejasne pojme, na pol razumljeno stvarino, v vsakem predmetu manjka mu še mnogo do popolnega znanja, in ni se potem čuditi, če se osramočen spominja časa, ko je imel priliko, da bi se bil v šoli kaj več naučil, a je ni mogel uporabiti. Posebno pa vsi taki otroci ravno najpotrebnejšega, kar

bi jim prav za prav za poznejše življenje koristilo, nikdar ne izvedo ali v najugodnejšem slučaju le deloma in v splošnih obrisih. Tako je n. pr. s spisjem, posebno z opravljenimi spisi, z zemljepisjem, z računstvom i. t. d.

To nepriliko odstraniti je težavno, a nekaj se vendar le more storiti. Vsak učitelj poučuje za življenje, torej ne le oni v najvišjem oddelku, kateri neposrednje olajšuje prehod v dejansko življenje. Zato naj vsak učitelj pred vsem premisli, kako bi podal tudi takim učencem, pri katerih se užé naprej vé, da ne bodo dospeli do najzadnjega oddelka, vsaj nekaj onega, kar zahteva dejansko življenje. Popolnem se ta svrha tudi zbog tega ne dá doseči, ker bi se s tem škodovalo tistim otrokom, ki bodo izvrstno ves čas šolo obiskovali. Vender tudi ta izgovor ni popolnem veljaven, kajti taki otroci bodo imeli še dosta prilik, na višjih stopnjah to nadomestiti, kar bi se jim znalo na nižjih skrajšati. Da more učitelj to svrho doseči, naj skrbi za tako uredbo svojega učnega črteža, da bode najpotrebnejše znanosti, če tudi v zmanjšanej meri, vsak deček in vsaka deklica pri svojem izstopu, naj se to zgodí prej ali poznej, s soboj v življenje vzel. To se lahko stori, ne da bi se škodovalo učnemu črtežu, kajti učitelj ostane vedno v okviru predpisane tvarine. Učne črteže v tem obziru izpreminjati, ne kaže, ker ti so le normalni načrti in veljajo v obče za vse otroke brez obzira na njih različno šolanje. A učitelju moralo bi se nekoliko prestejše gibanje dovoliti, ker le tako je mogoče, da bode učitelj vsacega razreda ali oddelka v mejah učnega načrta kolikor moči vsem svojim učencem z obzirom na njih prihodnost koristil.

Lepopisje v národni šoli.

(Franjo Gabršek.)

Pri lepomisnem pouku naj se nekako tako-le ravná:

1. Učenci morajo pred vsem pisne oblike temeljito ogledati, prav izpoznati, ostro pojmiti in razumeti. V to svrho je treba, da učitelj dotično črko večkrat in vzorno na šolsko tablo zapiše. Užé iz tega se vidi, da ima kreda v roki učiteljevej veliko važnost in da mora učitelj s kredo ravno tako dobro pisati kot s peresom, kajti po učiteljevem predpisu sprevrgla se bode tudi otroška pisava. Ker pa ima učiteljeva pisava tako posnemovalno moč, zato naj se učitelj trudi, da tudi izven prave lepomisne ure vse, kar piše, lepo piše. Ničesar ne posnemajo otroci tako radi, nego razvad in nedoslednosti učiteljevih. Črke je treba pisati v primernej velikosti, da jih vsi otroci morejo videti.

2. Ko je učitelj pisno obliko v njeni celoti predložil, preide naj takoj k pojasnovanju njenih posameznih delov. V to svrho treba črko razstaviti v posamezne dele in te dele ostro omejiti in poočitati. Poišče se osnovna oblika, katera je podloga ali osredotočena jednota celej črki. Pojedini deli se gledé velikosti, meri, debelosti in načina vezanja v celih, pravilnih stavkih opišejo. Potem pa se izpeljava cele črke v zvezi opiše. S takim ravnanjem se doseže, da otroci pisno obliko tudi v njenih delih izpoznajo, da glavno črto prav omeje in ločijo od vseh prituklin. Na takov način ne bode otrok pisnih oblik nezavestno pisal, temveč jih bode tako pojmlil, da mu preidejo v duševno lastnino, da se o njih vsekdar lahko jasno in določno izrazi in da jih tudi še pozneje lahko sam iz sebe prosto in brez predpisa upodoblja.

3. Temu pojasnovanju in opisovanju pisnih oblik sledí njih posnemanje ali ponajanje v zvezke. Tukaj naj omenim pripravljajnih vaj k pisanju, katere se tudi pri lepomisji ne smejo zanemarjati. Res, da so take vaje, kot vaje podlehtí, sklepov na rokah, prstih in lehtih, posebnó v prvem šolskem letu na svojem mestu, predno začnú

otroci pisati in čitati. A tudi lepopisje samo zase zahteva tacih vaj, ker pisanje s peresom je vse kaj drugega kot pisanje s pisalom. Prehod od pisanja s pisalom na pločice k pisanju s peresom na papir dela otrokom mnogo težav, katere morejo le tedaj dovoljno premagati, če se jim ta prehod kolikor móči olajša. Zató pusté nekateri, da pišejo otroci nekaj vrstic najprej s suhim peresom, da se jim tako roka polagoma privadi pisanju s črnilom. Vrhu tega treba otroke učiti, kako morajo peró držati, kako v črnilo pomakati, kako sedeti in kar je še več tacega. To so sicer malenkosti, a sami iz sebe ne vzmorejo otroci ničesar. Kar se tiče držanja telesa, opomeniti je, da morajo sedeti po konci, da se ne smejo s prsi klopí dotikati, da morajo noge ravno na tla postavljati, da naj desno roko od srede podlehtí na klop položé, z levo pa, katere podlehtí so s klopjo vzporedno, drže zvezek i. t. d. Peró se ne sme trdo držati in stiskati, marveč roka mora postati prostogibčna. Najnavadnejše se peró tako drží, da ga primeta palec in sredinec na desnej in levej strani, kazalec pa leží na njem. Prsti, s katerimi se piše, se ne raztegnejo togo, marveč se na lahko upognejo, druga dva prsta pa se nazaj vzmakneta i. t. d. Vse to mora učitelj vedno in strogo nadzorovati in se naopačnemu držanju telesa in peresa z vso močjo upirati, kajti slabo sedenje škoduje zdravju, slabo držanje peresa pa prikupnemu in gladkotekočemu pisanju.

4. Kot posebno priporočilno sredstvo v dosego lepe in enakolične pisave pa gre omeniti pisanja po „taktu“. Ta metoda se je dandanes užé po mnogih učilnicah udomačila, ter je želeti, da bi se uvela tudi ondu, kjer jej do zdaj še ni bilo mesta. Ne da bi bila nenadomestljiva ali jedino prava, ker take pač še nimamo, a združuje toliko vrlin v sebi, da se jej dandanes skoraj ni móči ogniti. Ta metoda olajšuje pisanje, je zakonito urejuje in storí, da se morajo rabiti le proste in določne pisne oblike. Ta metoda je tudi vzgojevalna, kajti nagle učence opovira v prehitrem pisanji, počasne vzpodbuja, da pišejo hitreje, sploh pa obvaruje otroke samohotnosti. Vsi otroci morajo jedno in isto v jednom in istem času delati, torej se ne pripušča nikako osobno razvijanje otroškega rokopisa. Oko, uho, roka, lehti, vse telo postane gibčnejše, ves duh otroški se ustrahuje, vzbuja, vnanje pisanje postane živahnejše. Nobeden učenec ne sme šepetati, nobeden nima svoje volje, vsi se morajo podrediti zapovedujočej volji učiteljevej, kateri jih vodi po taktu; tudi najsvoglavnejši učenec se mora udati in z drugimi vred pisati; vsaka zamuda in vsaka napaka se takoj razvidi in vsem ob jednom lahko dokaže in popravi. In posledek tega je, da je vsa pisava enakolična kakor iz jednega peresa. Učitelju se ni treba z vsakim učencem posebej pečati, temveč poučuje skupno vse učence ob jednom, in ravno to skupno poučevanje mu omogoči, da dospé v mnogo krajšem času do svojega smotra. Pisanje po taktu zahteva, da se otroci črk popolnem zavedajo; brez tega se ne more pisati, ker mej pisanjem po taktu izostanejo predpisi. Zato se mora pred tacim pisanjem vsaka črka razložiti in natančno opisati. Ta metoda združuje torej vse prejšnje, kajti tù se razlaga, predpisuje in posnema, potem še le taktira. Taktiranje se ne vadi na vseh stopnjah v jednakej meri. Največ se taktira na najnižjej stopnji, dokler otroci še na pločice pišejo, in pa v početku pisanja v zvezke v 2. in 3. šolskem letu. Tudi na srednjej stopnji se ne sme zanemarjati, na gornjej pa se mora vedno bolj odstranjevati, ker tukaj meri lepopisje vzlasti na to, da se privadijo otroci samostojne, značajne pisave.

V obče je pisanje po taktu lahko izpeljivo, a učitelju delo vendar le obtežuje, ker mora s popolno duševno silo navzočen biti. Najprej pišejo otroci dotično pisno obliko s kazalcem desne roke ali s peresom v zraku, na klop ali kako drugače. Potem pišejo v zvezke brez takta in po taktu. Način taktiranja je različen, a pri jednakej pridnosti so uspehi jednaki. Nekateri učitelji taktirajo tako, da štejejo le debele, drugi debele

in tenke črte; nekateri zaznamujejo črte sè številkami, drugi z besedo, „gor, dol“ i. t. d. Zdaj štejejo vsi učenci, kmalu zopet pojedini oddelki, pojedine klopí, pojedini učenci. S početka šteje navadno učitelj sam, potem z učenci vred, na zadnje otroci sami i. t. d. Vender mora izpeljavo vselej poprej na šolskeji tabli pokazati. Takt se more tudi z udarci ali na kakšen drug način zaznamovati. Glavno vodilo bodi vedno to, da se način poučevanja kolikor móči preminja; le ne vedno jedno in isto, ker tó otroke preveč utruji in stori, da postane pouk jednoličen, suhoparen in dolgočasen. Takšen pouk krati otrokom veselje nad vlastnim delom. Vsake črke vadijo se toliko časa, da slehern potreben potegljaj izpeljejo varno in urno, tako da se skoraj ne zavedajo, zakaj mora to pisano biti tako in ne drugače.

5. Učenci se vadijo pisno obliko v zvezi z užé priučenimi črkami toliko časa pisati, da jo morejo ročno in spretno vezati. V to svrho pišejo zloge, besede in stavke. Z malimi črkami pišejo se sosebojno glagoli in pridevniki, z velikimi pa vzlasti imena osob, mest i. t. d. Stavki morajo imeti jedrnato vsebino, kajti ničesa nezmislenega naj se ne piše v národnej šoli. Zato se treba na kratke pregovore in izreke pred vsem ozirati.

Tudi pri vezanji črk v besede in stavke uporablja naj se pisanje po taktu, ker ravno tó je treba učence navaditi, da ne prenehajo za vsako črko, za vsakim zlogom; tudi pomakati ni treba prej, predno se ne spiše cela vrsta. Le tako bode pisava gladko-tekoča, mila in blagougodna. Blagougodnost je često glavno merilo značajnosti in dobrega okusa. Tisto vedno prenehovanje ne veljá nič in je krivo, da je pisava robata in raztrgana. Tudi tú je taktiranje različno. Nekateri štejejo vsako črko posebej drugi pa kar naprej toliko časa, da se spiše cela beseda, cel stavek ali cela vrsta. Vender veljá tudi tukaj, da le vedna izpremena oživlja pouk in rodi veselje do dela.

(Konec prihodnjič.)

Knjiga Slovénka

v

dobah XVI. XVII veka.

Najboljši iz te dobe je pa **Juraj Habdelich**, duhovnik reda Jezusovega, naučitelj modroslovja, učitelj viših nauk, rojen v „starih Čićah g. 1599, upravljatelj varaždinskoga i zagrebačkog odhranilišta, te i siemeništa ježuvitskoga, umrie u Zagrebu 27. nov. 1678“, kakor piše Sim. Ljubić (Ogledalo knjiž. pov. jugoslavj. knj. II. str. 519 l. 1869). Tudi se vidi iz predgovora k njegovemu slovarju, da je bil vzgojevatelj pri grofu Turjaškem (Comes ab Auersperg et Gotsche etc).

Spisal je a) Zerczalo krepozti B. D. Marie str. 587 (Zarcalo Mariansko, to je to poniznost Device Marie, ka je Boga rodila, vsem slovenskoga i hervatskoga naroda keršćanikom itd. u nem. Gradcu 1662. 12. cf. Ljubić). b) Dictionar, ili Réchi Szlovenfzke zvexega ukup zebrane, u red polfztaulyene, i Diachkemi zlahkotene Trudom Jurja Habdelicha, Mafnika Tovaruftva Jefusevoga, na pomoch napredka u Diachkom navuku Skolneh Mladenczeu Horvatfzkoga i Szlovenfzkoga Naroda. Z dopuschenyem Gornyeh. Stampano u Nemskom Gradczu, pri Odvetku Widmanstadiuffa. MDCLXX. 12° (brez naznačenih strani. sign. ee ali 28 pol). Geslo mu je na čelu: Nomen Domini Turris Fortissima. — V predgovoru poklanja knjigo svojo štirim sinovom grofa Turjaškega, premilostnim svojim zavetnikom, ter preslavlja v njem vso preblago rodbino, podpisan „Servus et Capellanus Georgius Habdelich“. Po tem je

sostavek: „De consilio hujus opusculi, et forma ad Studiosam Juventutem Praefatio.“ — Kakor sem iz H. Megisera pa iz Greg. Alasia v razgled zbral nekoliko besedi, tako naj se tudi iz Habdeliča pokažejo (v Gajici) nekatere reči na primer:

Abecedar. Adda ergo, igitur. Akoprem licet, tametsi. Ar nam, quia, quoniam. — Bár tantum, dummodo. Bedenj cadus. Beteg infirmitas; beteg na smert morbus lethalis. Birič lictor. Blazen stultus; blaznim proti Bogu ali suetcem blasphemo. Blud error. Bogorodica Dei genitrix. Bok latus; iz boka a latere, lateralis. Bolvan idolum; bolvanin ethnicus. Bratiči, sestriči, tečiči, vujčiči, stričiči consobrini. Broj numerus. Buh pun (bolh poln) pulicosus. Burkam tumultum facio. — Čas mora. Častnik officialis. Čemerni afflictus. Čislo rosarium. Čistoča castitas. Celovati osculari. Cifrast ornatus, comptus, politus. Cilj meta, scopus. Cipeliš calceus. Cirkva katoličanska, bolvanska, turska, židouska; cirkvica, cirkveni. Cucek canis. Cugelj habena. — Dača tributum. Dalekoča longa distantia. Darežljivost liberalitas. Diački latine; diak, diačtvo; dijak devete škole metaphysicus, desete theologus. Dika gloria. Doba aetas. Dobitel victor. Dobro došel bene veneris. Doklam donec. Dolica vallis. Dragostiv gratosus. Dugovanje negotium. Dvojnost dubium. — Fektáš gladiator. Ferljan Forojuliensis; Friul Forojulium. — Gibanica placenta. Gizdam se superbio. Glasovit vocalis; famosus. Glubanja cranium. Glumač istrio. Gnjivam se indignor. Godi mi sapit mihi. Gorki amarus, miser. Gospon dominus (sacerdotibus et minoribus officialibus). Graba fossa. Grudi pectus. — Halja do gležnja vestis talaris. Hasen utilitas. Henjati desisto. Hiža domus. Hitam projicio. — Jačim fortifico. Jad venenum. Jal invidia. Japa pater. Jašprišt archidiaconus. Jato agmen. Javljam se manifesto me. Jedvaj vix. Jestvina cibis. Inače aliter. Istina veritas. Isker proxime. — Kajam se poenitet me. Kál lacuna. Kanim intendo. Karam reprehendo. Karam se rixor. Karma puppis. Kerma esca, pabulum. Kesnim tardo, — se moror. Kinč thesaurus. Kip imago. Kitica fasciculus florum. Kladio malleus. Klica germen. Kolobar circulus. Koračaj passus. Kotar territorium. Kotrig articulus. Krenuti moveo modice. Kús frustum. — Ladam possideo. Lahoten debilis. Lajhar deceptor. Listor saltem. Lucki alienus. — Magarac asinus. Marljiv diligens. Medo aes. Mertelni moralis. Milim se blandior. Múčim crucio. Mučím táceo. Múka farina. Muka passio. — Nadra sinus. Nadut tumidus. Nahajam invenio. Narav natura. Našestje inventio. Naopak inverso modo. Neg, nego, sed, nisi. Nemoč morbus. Nenavidnost invidia. Ničemuren vanus. Niknem germino. Ništar nihil. — Obed prandium. Obel rotundus. Oberten industrius. Oblok fenestra. Očali ocularia. Ohol arrogans. Opet iterum. Osoba persona. Ostaviti desero. — Pačam se immisceo me. Pas, pes canis. Pekel infernus. Pesma cantilena. Pila serra. Pisec scriptor. Početek origo. Pogibel periculum. Poglavnik dux. Pomenek colloquium. Pomuja animadversio. Ponizen humilis. Posel nuntius, negotium. Pozoj draco. Pravdalis. Prem da etiamsi. Preminuti morior. Prežgan astutus. Prigovor despectus. Proščenje indulgentia. Prošenje petitio. Prokšen delicatus. — Rabim laboro. Rano jako valde mane. Rasipnik prodigus. Redec versus. Rodljiv fertilis. Rubača indusium. — Žalec aculeus. Šálec nugator. Šator tentorium. Ženjščak effoeminatus. Žermlje mola trusilis. Žitek vita, frumentum, victus. Život corpus. Škerlec alauda. Štem lego. Šuma silva. Žút flavus. Senj somnus. Senja somnium. Skupčina coetus. Slovenec Sclauus, Illyricus. Slovenska zemlja Sclavonia. Slovenski Illyrice, Sclavonice. Spasitel salvator. Sporno parce. Spravišče conventus. Stališ status. Stranski extraneus. Svetski mundanus. — Taki subito. Tenja umbra. Terjaki festa Pentecostes. Ters vitis. Težak operarius. Tilj sinciput. Tolvaj praedo. Tovaruš socius. Trapim se crucior. Tražim investigo. Túp hebes. Tušča (tolšča) pinguedo. — Učep plenilunium. Vekovečni aeternus.

Verli eximius. Verstnik coetaneus. Vertar hortulanus. Veščec magus. Vjedno simul. Vitez miles. Umetelen agilis. Vonjam foeteo. Uraziti laedo. Vučenik discipulus. — Zábava retardatio, molestia. Zadavek arrha. Zaganka aenigma. Zagovor votum. Zagovornik advocatus. Zakaj quare, cur. Zalog pignus. Zámera offensa. Zásed insidiae. Zatilek occiput. Zatvor clausura. Zdenec fons. Zlamenje znamenje signum. Zob avena. Zvést conscientia.

Spisal je J. Habelič c) Pervi Otcza Nassega Adama Greh. I. Salosztno po nyem vsze chlovechanszke natvre porvsseny. Sztolmacheno, in na kratkom popifzano po Ivrviv Habelichv Touaruftua Jesvssevoga Maffniku. Na fzpomenek odkud i kam szmo po iednom fzmertnom grehu opali, i na pobolffanye fitka nafflega po- Milofche i Vrednoszti szmerti Chriftuffeue, kuie on za - nasz podiel, dabi nasz od Szmerti uekivechne ofzlobodil. Stampano Vnemskom Gradczv. Pri Oduetku Widmanftadiuffa. Leto 1674. 8. 1181. III. IX. Dugovanja zvexega poznamenuvana kaszu vu oveh knjigah popiszana. — Knjigo posvečuje Martinu Borkoviču, biskupu Zagrebskemu. — V dokaz, kako lepo in lahko kajkavščino t. j. slovenščino je pisal Habelič, bodi (v Gajici) to-le:

Predgovor. Nakaniuši našega Zveličitela Gospodina Kristusa zemeljski žitek nakratkom popisati slovenskem našem jeziku, i iz njega neke kerščanske navuke izpeljati; dojde mi na-pamet; da ne bu morebiti žal pobožnomu štaucu, ako u-napredek jednemi knjigami porušenje nature človečanske poznamenujem, kotera iz pervoga otca našega Adama, i njegove pregreške izhaja, kotera je zrok bila pogubljenja usega človečanskoga naroda, i zbog-toga Sina Božjega na-ou suet prišestka. Ar se uffam da spoznauiš zjedne strane veliku našu nevolju, zdruge pakò nepresežnu milošču i miloserdnost Boga našega, ki se je dostojal za grehe naše, našem mlahauem telom obleči; Spoznamo takaiše i dužnost našu, kum smo mu zavezani na-zahvalnost, i vekivečnu službu. Naj adda bude.

Nestalnost priprostoga Ljuctva . . . I da gdo neštima, da bi samo Židousko ljuctvo nestalnostjum pameti svoje betezalo, domače pelde, (da ništar za druge orsage ne rečem) prece debele i škodljive imamo. Jednu samu na pervo ti dajem, keru našega vremena plemeniti historicus Mikula Ištuanfi Pannonicae historiae lib. 24. ad annum Christi 1573. i za njim Juraj Rattkaj slobodni Gospodin od velikoga Thabora, lector i Canonik zagrebečki, lib. 4. memoriae Regum ac Banorum etc. pag. 148 pišu.

Vsegdar je pervo slovenskoga orsaga, ljúdi kakti pravoga kerščanskoga Catholičanskoga, ta hvala i dika bila, dasu najprvo verni u prave Rimske vere bili, pak svojem kraljem, Banom, Generalom, Capitanom i druge zemeljske tot cirkvene, tot suetske gospode. Ali tu hvalu i diku malo kaj nezgubiše, morebiti od vugorske i Erdelske mužadie peldu uzeuši, ar malo pervo toga i tam se je bila velika mužka burka zdignula, ku gore imenovani Ištvanfi, u rečene historie široko spisava, nam se žnjum mutiti ne lazno.

Leto adda ono 1573. naglo se zbuči mužadia proti gospode i plemenitem ljudem, ta zrok dajuč, da ju gospoda na tlake i dohodke penezne takve nemilo naganjaju, kakve premagati ne more. Zato zbukom oružje, kakvo je gdo mogel imati zdignu, najpervo vu onom polju (reči su Ištvanfieve) ktero na Širokom medj vodami savum i kupum stoj; i berže časa spravi se oboružnoga, ali neumetelnoga ljuctva do dest jezer, i tak da bi se čez brege svoje naglo sava razleala, tak ono ljuctvo, kad goder je išlo, plemenitaške duore i hiže, je razbialo, robilo, žgalo. Medj temi pako duori i hižami najpervi je bil plemenita viteškoga človeka Jurja Punekoniča na samoborskom polju, ki je malo pervo iz turskoga sužanstva bil vušal. Odonud pako proti save iduč, usem su onuda stoječem velik strah zaudali, i ako su kteroga plemenitoga človeka u ruke dobili, taki su ga nemilo zarazili.

Gda bi do save bili došli poslali su zmedj sebe posle u kransku zemlu k mužem, i k drugem blišnjem susedom; ki bi im povedali, da ne mogući već teškoće i nemilošće svoje gospode terpeti, proti njim su oružje prodignuli. Zakaj zato i njim svetuju da ako hote slobodni biti, i u lepe slobodščine živeti, da kaj berže, to berže, volju i oružju sobum slože. Kem poslom odluček, kakvo ga su želeli da se neki, kteri su stáli medj Sutlum, ka voda Štaersku zemlju i Dravum od slovenskoga orsaga luči; Neka listor čez savu preidu, i nekuliko dalje pojdu, da se i oni hote po malom uremenu ali na ptujskom, ali na varaždinskom polju žnjimi skupiti, i oružje združiuši sreću kušati.

Prevoziuši se adda čez Savu, kaj goder lepšeh bilo duorov i marofov, naulastito pako Ferenca Tahia, ke je on bil lepo cifrasto učinil načiniti, ognjem i oružjem jesu prez vse milošće terli i žgali. Bili su u te slepe naglosti blizu ure prišli na doljnu stubicu, gde hasnovite toplice zuiraju na pomoć unogeh betežneh. Onda tabor postaviuši razposlaše okolu in okolu, omamljene srećicum muže, ki prez nijednoga razloga dvore i imanja plemenitska, zgaše i robiše i na ništar staviše, i unožina pak usaki dan mladeh mužičeu (tolvajčičev) k njim se pridružavaše.

I gda bi se ih unogo jezer vkup bilo spravilo, zebrali su si poglavara nekoga Matea Gubesa, ki jim se je medj drugemi i umetelneši, i mudreši, i proti gospode serčeneši videl, koga su i kraljeuskum častjum nespametno imenuvali i darovali. Posta adda Gubes muž kraljem. Medj tem toga zagrebački Biškup Draškovič Juraj, ki je ta čas Bansku čast obnašal, videuši u kolike je ves orsag pogibeli, zezva orsašku gospodu u spravišće, da vide kak bi mužki ta oganj za goda potišali, da na vekši plamen ne izide. Ta im adda tolnač na pamet dojde, da vsa Gospoda i plemeniti ljudi oružje zdignu, i u tovaruštvo vojske, kraine one pozovu, ktere su nemški Generali Vid Hallekuš, i Herbardt Aušperg ravnali. Nesu se Generali svojemi krainami kratili, ako listor Cesar dopusti, prez koga dopušćenja (ordinanciu zovu) ne im bilo slobodno proti nikomu unogo manje kerščenikom vojsku zdignuti. Poslaše adda iz orsaga u-Beč na hitrom Keglevič Šimona i Berzea Januša k-Cesaru da sprose mandatum, u kom bi se zapovedalo Generalom, da orsagu u tolike potreboče pomogu serčeno i marljivo. Ali doklam se posli duglje nego je tulika pogibel terpeti mogla, vune zaderžavaju, i podpunoma priliku imajući muž kralj Gubez stubicu grad je zavjel, i iz grada razposlal na vse strane, tolvajske posle, da je stubica u rukah, da ki hoće in na potlam tulike, u ku se ufaju, sreće delnik biti, da use druge posle i skerbi ostaviuši, šetuje. Ni prez napredka, ar čuuši nespametno ljuctvo muža Kralja tuliku sreću zabiuši se i dece i ženi zmaršice etc.: Šetuuu su u muški kraljeuski tabor, Draškovič Biškup z-orsagom uideći da je odlaka kot za sada jako škodljiva, i da ne već segurno čakati bečkih poslou i krain, za ke se mole, dua poglauara, ki na Muže uudré hitro i zebrahu Mathea Kegleuiča, Gašpara Alapja, obodua i gospodina velikā, i u viteškom dugovanju batriua i unogo razumna, kem priložiuši osemsto, ke su na naglom spraviti mogli, konjanikou, i one haramie, ktere orsag plaća, zapovedahu, da proti Stubice šetuju. Zake razumeuši muž Gubez kralj, ništar se ne prestraši (takva je mužka nespametna batriuost) zapoveda suoje mužadie, tolvajem i tolvajčicem, da taki oružje primu, sobum proti gospode izidu, govoreći jim: Bratja vitezi (rekši) znate zakaj ste se vu ov tabor spravili. Zakaj ste hiže žene i decu vašu ostavili, znate kakva mje do sada sreća proti plemenitažem, ki su vas pervo nemilo derli, služila, znati tulikaj že morate da vezda, ku nigdar imali neste priliku imate, na verh sreće vaše priti. Ov je den, ov je harc, ki vam ali vekivečnu hvalu i diku, pače i željnu slobodu, ako friško i batrivo pobiući se gospodu obladate, doprinese; ali vas na velike i strašne muke ves vaš ostanek na vekivečni špot, ako herpte obernete i pobežite, dopelja. Adda ako ste ljudi, ako ste, ke ja štimam, vitezi serčeni oružja se deržete, na nepriatele

vudrete. Ne strašete se lisikanja sablji njihovoh, ali dugh kopii, na usakoga smedj je vas do duaiseti. Ne bum vas na reči dugo deržal ureme se je pobiti; denes nam je ali srečno dobiti, ali viteški usem poginuti. Tak k-suojem Muž Kralj Matei.

Z druge takajše strane orsaški poglavari šereg su tak razraunali, da oposred postauleni behu pešci z puškami, iz stran konjaniki, ke su i obatriveli, da se nikaj muške one unožine nestraše, po ke dobe usa ona halabuka bolje se, k plugu, motikam, cepom i kosam razume, nego k-oružju, i gda gde sablje, i kervave rane opazi, razsiplje se od straha, tak da kud bi i kam bežati morali znali ne budu. Za tem taki obodve strane velik krič zdignuše, i jedna proti druge tak serčeno navali, da Capitani prece dugo nesu znali kam obladanje nagiblje; ar Gubez videči da za glave ide več neg su se orsaški Capitani i drugi officiri nadejali suoje je muže naganjal, i nekuliko plemenitašeu postreljal, medj kemi i konjaničkoga Capitana, glasovita viteza Ploudina Ladislava. Onda viteška serca orsaške vojske razljutiuši se, uze medse mužadiu, konjaniki zjedne, pešci z druge strane na nju navaluši, u beg ju pripravi, i u potiree ali pomoriše, ali žive skoro use poloviše, tak da malo mužu u šume ali u gore prebežauši živoh osta. Oni pak ki su živi u ruke došli velike su muke terpeli, na tuliko da je use skoro dreuje obešenoh nevoljneh ljudi puno, naimre poleg potov. Na jedne same divjače hruške, ka je poleg puta bila dobro visoka i široka zrastla, šestnajest, ako ne več nesrečnih mužakov viselo je, na igru vetrom, i hranu karvanom. Nektere su podpunoma žive pustili, ali prez nosov i vuh, ke su im odrezati vučinili na vekivečno zuedočanstvo puntarie muške, i proti gospode podignenja oružja, Gubesa pak kralja živoga su u-zagreb dopeljali, i kakti največkoga puntarske vojske poglavara obilneje dičili i poštvuali; ar najpervo pred očima njegovema Andrašu Pešinaniču, njegovu v žeregu poslu učinili su glavu odseči. Zatem Gubesa nevoljno telo razbeljenemi kleščami tergati, najpotlam na četiri dele raztesati. Ta je muške okornosti, nestalnosti, kraljeustva i vojske konac bil, koga ja ovde nekuliko na dalje iz gore imenuvane vugerske historie izpeljah, vut van, da se podložno ljuctvo u svoje podložnosti i stališu mirovno derži, pokedob je vsa gospodska zmožnost i podložnikov podložnikost od Boga; i gospoda tulikajže da više dužnosti svojoh podložnikou ne naganjaju, ar nemilošča negda zrok daje velikoga zburkanja, kot je oude bilo. Ali vre vezda na drugih stališu nestalnost pero oberremo i misel (II. 5. str. 184—191).

„Ovo je najglavnije Gjorgjevo dielo (Pervi otca našega Adama greh), vrlo poučno i zabavno, piše Ljubić (str. 519). U predgovoru se tuži, što je do tada odveć malo bilo slovenskem jezikom knjig štampano, da i te nisu prave slovenske, jer silno pokvarene, i da će možda biti kvara i u ovoj njegovoj, pošto ju sastavio: kak onde govore, gdje-sem pisal.“ — A tega jaz v predgovoru pričujoče knjige nikjer ne dobim! — Spisal je še d) Kerztchanki navuk z dogadjaji sz. Piszma, u Gradczu 1674. 12. itd.

Da sem sprejel jaz prej imenovane pisatelje v „Knjigo Slovensko“, ter da sem iz Petretiča pa iz Habdeliča v njej nekoliko več dal ponatisniti, razlog temu je povedan v Jezičniku XVIII (L. 1880. Jernej Kopitar str. 15—21).

D o p i s i.

Iz Celja. (Vabilo.) »Celjsko učiteljsko društvo« imelo bode prihodnji svoj mesečni zbor v dan 8. nov. t. l. ob 11. uri predpoludne v okoliškejši šoli v Celji. Vzpored: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Poročilo o letošnjem zborovanji »štajerske učiteljske zveze« v Mariboru. 4. Posvetovanje o tem, kako bi se olajšave o šolskem obiskovanji (ukaz. min. za uk in bogočastje z

8. junija 1883. l., štev. 10618., V. k š. 21. postave z 2. maja 1883. l., državni zak. štev. 53.) šolskemu napredku najugodnejše izpeljale; kako naj učitelj na to vpliva. 5. Nasvėti.

K obilnej udeležbi uljudno vabi

odbor.

Iz Škofje Loke.*) (Lovro Sadar †.) — V dan 26. septembra t. l. zavihrala je v Škofji Loki črna zastava nad ljudsko šolo in nad poslopjem prostovoljne požarne brambe naznanjajoč Ločanom, da priljubljenega šolskega vodje nij več, a požarna bramba, da je izgubila prevztrajnega uda in nekdanjega svojega načelnika. — Pokojnik služboval je v Škofji Loki ravno 25 let in njegovo imé vpleteno je bilo prav tesno v vsako sfero Loškega socialnega življenja. Pridobil si je pokojnik tukaj toliko simpatij, da gotovo ustrezamo ne samo njegovim tovarišem, temveč tudi vsem drugim mnogoštevilnim njegovim prijateljem, ako jim podamo v kratkih potezih njegov životopis. — Porodil se je g. L. Sadar 6. avgusta 1832. l. v Kapljavasi poleg Komende kot sin tamošnjega cerkovnika in organista Miha Sadarja. V naročje katoliške cerkve vzprejel ga je župnik g. Martin Gross. Leta 1848. najdemo našega Lovreta v Kameniku, kjer je 3. razred z odliko dovršil pod vodstvom č. patra Raimunda Marenčiča. Isto tako dobro obnesel se je 2 leti pozneje v Ljubljani, dovršivši na c. k. vzgledni glavni šoli 1. in 2. razred (nižje) realke tudi z odliko pod vodstvom g. Schlaker-ja, potem pa se odločil za stan, kojemu je ostal zvest do le prerane svoje smrti. — 23. oktobra 1852. l. izvršil je »den erweiterten Präparandenunterricht« v Ljubljani, a užé štiri dni pozneje bil je nastavljen v Senožeče kot pomožni učitelj. Tù ostal je le do 16. novembra 1853. l. ter se preselil na Koroško Belo, a 3. decembra 1855. l. v Dob. 21. septembra 1858. l. prestavljen bil je v Škofjo Loko, kjer mu je 25 let in 5 dni pozneje nemila smrt prestrigla nit življenja. — Užé v Dobu skazal se je pokojnik izvrstno učiteljsko moč, kakor nam svedoči pohvalni dopis Ljubljanskega knezoškof. konsistorija s 24. maja 1856. l. št. 916/180 glaseč se mej drugim tako-le: »Der Zustand der Schule zu Aich ist sehr befriedigend. Der Lehrer Lorenz Sadar füllt seinen Posten ganz und würdig aus, und weiss den Unterricht ebenso angenehm als fruchtbringend einzurichten.« — 9. oktobra 1862. l. podelila mu je deželna vlada službo 3. učitelja na Loškej čveterorazrednici z letno plačo 367 gl. 50 kr., 1. oktobra 1866. l. pa ga pomaknila v višo plačo z 420 gl. Naučno ministerstvo imenovalo ga je 18. maja 1869. l. začasnim okrajnim šolskim nadzornikom, štiri mesece pozneje postal je vsled dekreta okrajnega glavarstva v Kranji od 22. septembra 1869. l. začasni vodja čveterorazredni deški ljudski šoli v Loki. — Izvrstnega učitelja in šolskega voditelja, kojemu je bil blagor šole in blagor izročene mu dece pri srci, ljubili in častili so vsi Ločanje. Poleg svojega težavnega poklica prištedil si je pokojnik še toliko prostega časa, da je mogel prevzeti častno mesto načelnika prostovoljnih ognjegascev Škofjeloških v letih 1880. — 1882. V zadnjem času izrazilo mu je meščanstvo svoje zaupanje tudi s tem, da ga je volilo mestnim odbornikom, Loško streljsko društvo pa svojim podpredsednikom. Vsakdo, ki je imel priliko ž njim prijateljsko občevati, osobito pa omenjene korporacije, ohranile mu bodo na dolga leta hvaležen spomin. — Najlepši dokaz, kako ga je vse ljubilo in častilo, bil je njegov pogreb. Nad 30 vnanjih njegovih tovarišev, vsa Loška mladina deške in dekliške šole, tukajšnja požarna bramba, deputacije Ljubljanskih in Kranjskih ognjegascev in neštevilna množica osebnih njegovih prijateljev v dolgem sprevodu, pred kojim so nosili gg. višišolci petero krasnih vencev s trakovi, katere so položili na mrtvaški oder Loški učitelji svojemu voditelju, Kranjski učitelji predragemu tovarišu, krajni šolski svèt svojemu nepozabljivemu udu, Loški strelci svojemu podpredsedniku in ognjegasci Loški bivšemu načelniku. Tovariši njegovi zapeli so mu pred stanovanjem molitev »Usliši nas, Gospod!«, v cerkvi »Blagor mu« in na pokopališči doneli so pokojnemu v grob glasovi zaloštinke »Jamice tihe«. — Na gomili plaka užé več let bolehajoča vdova in četvero nepreskrbljene dece; blagodišeče cvetice vencev pa mu ščepetajo v grob zadnjo željo njih dariteljev: Bog ti daj večni mir! Lehka ti zemlja domača!

Bernard.

Iz Ljubljane. Dva ukaza ministra za bogočastje in uk. Prvi ukaz z 18. sept. t. l. (štev. 16631) določuje, da, ako bi okrajno šolsko svetovalstvo k preizkušnji učiteljske sposobnosti dopustilo kakega učitelja, katerega pa bi izpraševajska komisija postavno ne vzprejela, da se mora ta stvar v razsodbo predložiti deželnemu šolskemu svetovalstvu. Zraven pa se zatrjujejo, da naj se k preizkušnji učiteljske sposobnosti ne vzprejme noben učitelj (ali učiteljica), ki ni še popolno dve leti (oziroma tudi tri leta) po zrelostni preizkušnji delal v praktični šolski službi na javni ali taki zasebni ljudski šoli, katera ima pravico javnosti.

*) Nekoliko zakasnjeno!

Uredn.

Drugi ukaz z 8. okt. t. l. (štev. 1703) pa ureduje razredbo učnih predmetov v godbi na izobraževališčih za učitelje in učiteljice, ter določuje, da imajo zapovedani predmeti v godbi pri razredbi ravno tako veljavo, kakor vsi drugi zapovedani učni predmeti. Vender se gojencem, kateri so konec šolskega leta v kakem zapovedanem predmetu v godbi dobili red »nezadostno«, dovoljuje, da smejo pri začetku drugega šolskega leta preizkušnjo iz teh predmetov ponavljati.

— (Šolska mladina v Ljubljanskih ljudskih šolah.) Za ljudsko šolo ugodne mladine je bilo v Ljubljani pretečeno šolsko leto 3477, in sicer 1899 dečkov in 1578 deklic (115 otrok več kakor vlani). Od teh je 120 dečkov in 182 deklic, vkup 302 otrok stanovalo zunaj mestnega šolskega okraja; mestne mladine je bilo le 1779 dečkov in 1396 deklic, vkup 3175 otrok (22 več kakor vlani). Iz mej teh jih je 456 hodilo v I. mestno deško ljudsko šolo, 665 v II. mestno deško ljudsko šolo, 48 v ekskur. mestno šolo na Mahu, 212 v c. k. vadnico, 42 v evangeljsko šolo, 32 v Waldherjev zavod, 50 v sirotišnico, 6 v Rehnov zavod, 1 v otroški vrti, 4 v varušnico, 1 v obrtn. pripravljalnico, 2 v Mahrov zavod, 3 v vnanjo šolo, 263 v gimnazijo, 62 v realno, 18 se jih je doma poučevalo, 34 (mej temi 5 zaradi bolezni, 13 zaradi nezmožnosti in 16 neopravičeno) jih ni hodilo v šolo. Za šolo ugodne mladine v Ljubljani je tedaj hodilo v javne ljudske šole 2049, v zasebne s pravico javnosti 307, brez javne pravice 50, v druge šole (ki ne spadajo v področje mestne šolske oblasti) 334; ljudske šole pouk je tedaj uživalo 2770 otrok (61 več kakor vlani). Zraven teh jih je v srednje šole hodilo 325, v napredovalne in strokovne šole 3, v zavode spod šolsko starostjo 10 za šolo ugodnih otrok. Pouk sploh je dobivalo 3108 otrok (3 več od vlani), brez pouka je bilo 67 otrok (19 več mimo vlani). V vseh ljudskih šolah Ljubljanskega šolskega okraja je bilo tedaj 2866 učencev in učenek (55 več kakor vlani).

— Šolske mladine v javnih Ljubljanskih ljudskih šolah letošnje šolsko leto je: v I. mestni deški šoli v I. razredu 93, v II. a. 86, v II. b. 58, v III. 102, v IV. 78, v V. 51, vkup 468 učencev; v II. mestni deški šoli v I. a. razredu 83, I. b. 86, v II. a. 83, II. b. 97, v III. a. 84, v III. b. 87, v IV. a. 87, v IV. b. 75, v V. 46, vkup 727; vkup vseh dečkov 1195. V mestni dekliški šoli: v I. razredu 87, v II. 83, v III. 65, v IV. 62, v V. 23, vkup 320; v dekliški nunki šoli v I. a. 78, v I. b. 86, v II. a. 85, v II. b. 83, v III. a. 88, v III. b. 83, v IV. 98, v V. 73, v VI. 56, v VII. 40, v VIII. 12, vkup 782; vseh deklic 1102. Vseh otrok v javnih ljudskih šolah je tedaj 2297.

— Preizkušnje učiteljske sposobnosti so bile letošnje jesen od 22. do 27. preteč. m. K preizkušnji je prišlo 14 gg. učiteljev in 6 gospodičin učiteljic. En učitelj zglasil se je k preizkušnji za meščanske šole, vsi drugi pa za ljudske šole. Iz mej gg. učiteljev je dobil spričalo I. vrste 1 učitelj, spričalo II. vrste 6 učiteljev, spričalo III. vrste 4 učitelji, in spričalo IV. vrste 3 učitelji. Iz mej gospodičin učiteljic so dobile spričalo II. vrste 3, spričalo III. vrste 1, in spričalo IV. vrste 2.

— V deželnem zboru Kranjskem se prošnje učiteljev za opravilne doklade na enorazrednicah in prošnje učiteljev iz Postojnskega, Bistriškega in Senožškega okraja za denarne pomoči o draginji zaradi velikih troškov šolskega zaklada niso uslišale. — Za neobligatni pouk drugega deželnega jezika na večrazrednicah se je dovolilo 600 gold.

— »Slovenska slovnica za prvence«, spisal Andr. Praprotnik, prišla je ravnokar v petem neizpremenjenem natisu na svetlo, in se dobiva v Milic-evi tiskarni (in tudi pri drugih knjigarjih) po 30 kr.

— Abecednik za slovenske ljudske šole, sestavil Andr. Praprotnik, dobiva se pri bukvovezu Gerber-ji po 20 kr.; na vsakih 10 iztisov dobí se 1 iztis za uboge učence.

— Svetinje v spomin 600letnice daje g. Jan. Giontini brezplačno vsem šolam, ki pri njem blago kupujejo in teh svetinj pri razdelitvi o šeststoletnici niso dovolj imele.

— Društveni večeri »Slov. učiteljskega društva« bodo v društveni sobi vsako sredo zvečer ob 7. uri, h katerim vse gg. tukajšnje in bližnje ude vabi

odbor.

— **Zahvala.** V najprijetnejšo dolžnost si šteje nižje imenovani odbor izreči najiskrenejšo javno zahvalo prečastitemu gospodu profesorju A. Klemenčiču za njegovo izredno naklonjenost in požrtvovalnost. Kakor užé skozi več let, blagovolil je podariti tudi letos celo vrsto raznih in dragocenih knjig, mej katerimi naj omenimo 34 od družbe sv. Mohora, 18 od »Matice Slovenske«, 13 učnih in 22 drugih. Blagi namen, združen s tem znamenitim darom, naj bi obilo sadú prinesel in dosegel neminljivo hvaležnost, katero hraniti mu hoče odbor »Národne šole«.

F. Stegnar,
načelnik.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Krankskem. G. Jos. Topolovšek, učitelj v Žalni, gre v Svetino (na spodnje Štajersko). G. Štef. Jelenec, učitelj na Ubeljskem, gre v Trn, in g. Fel. Majer iz Trna na Ubelsko. G. Rustija, izprašan pripravnik iz Kopra, pride začasno v Lozice.

Na Štajerskem. G. Alojzij Grabner postal je nadučitelj v Radgoni; g. Domicjan Serajnik, učitelj v Konjicah, pride za nadučitelja na Ptujsko goro; g. France Fridl, učitelj pri sv. Miklavžu na dr. polju, gre za učitelja k sv. Barbari v Halozah; g. Ivan Kerv imenovan je nadučiteljem, g. Franc Gros učiteljem in gđ. Amalija Drenig poduč. na ljudski šoli Trbovlje — Vode; Jože Topolovšek pa učiteljem v Svetini nad Celjem. G. Jože Juvan, učitelj na Rojski gori, je prestavljen k sv. Vrbanu blizu Ptuja; g. France Zadravec pa od sv. Vrbana k sv. Andražu v Slov. gorice; gđ. Ludovika Blagotinšek, pl. Kaiserfeld, dosedaj podučiteljica v Sevnici, pride v Maria-Grün poleg Gradca. Učiteljica ročnih del je postala gđ. Terezija Aufrecht na predmestni šoli pri sv. Magdaleni v Mariboru; gđ. Marija Zotter pa za šoli Vojnik - Novocerkev.

Listnica uredništva. G. A. G. v S.: Oba rokopisa vzprejeli. Hvala! Pride vse polagoma na vrsto. — Mnogim g. g. dopisovalcem: Hvala za lepo podporo! Prosimo še dalje! — Mnogim vprašanjem: Praprotnikov „Abecednik“ se popolnoma ujema z novimi stenskiimi tablami. — Nekaterim prestavljenim g. g. učiteljem: Če nam začasnih prestav nihče ne naznani, jih ne moremo natisniti. Za redno razpošiljanje našega lista, naj se prestavljeni g. g. učitelji sami zglašajo pri založništvu.

Učila.

V začetku šolskega leta vsem g. g. šolskim prednikom in učiteljem priporočam svojo

**zalogo raznega pisarskega in risarskega orodja,
šolskih knjig in drugih učil.**

Zraven posebno opozarjam g. g. kupovalce še na te-la učila, ki jih imam v svoji zalogi:

Stenske table (Razinger - Žumrove), prilepljene na trd papir	4 gl. 50 kr.	Evropa	5 gl. — kr.
Računski stroj	5 " — "	Palestina	4 " — "
Zemeljska obla (z slov. nadpisi)	5 " 30 "	Termometer	— " 80 "
Zemljevid avstr.-ogerske države (Bauer) na trd- em papirji	7 " — "	Barometer	3 " 50 "
Zemljevid Krankske dežele	5 " 40 "	Cesarjeva podoba . 5, 6, 7	" — "
Ploska zemeljska obla (Kozen)	3 " — "	Kristusova podoba . 1—8	" — "
		Vzglei za risanje (Eichler)	6 " 80 "
		Nazorni nauk (Herrmann)	6 " 66 "
		Popis zraven	— " 50 "
		Nazorni nauk (Tomšičev)	3 " 50 "

J. Giontini
v Ljubljani.